

Stanovy bratrstva a cechu staroměstských zlatníků

V roce 1324 o svatodušních svátcích byly přijaty stanovy náboženského bratrstva a cechu staroměstských zlatníků. Je možné, že zprvu byli členy cechu i malíři a štítaři, kteří si samostatný cech založili až roku 1348; nasvědčovala by tomu i shoda některých ustanovení. Pro srovnání jsou uvedena rovněž statuta zlatnických cechů v Paříži (1260), Štrasburku (před 1363), Vídni (1366), Lübece (1371), Hamburku (1376), Wismaru (1380) a Basileji (1398).

V čele bratrstva stál tzv. bratrský mistr (*Brudermeister*) a tři starší neboli přísežné osoby. Jejich úkolem byla péče o pokladnu bratrstva, dohled nad dodržováním stanov a udržování pořádku v bratrstvu. O způsobu jejich dosazování a délce funkčního období pražská statuta mlčí; podle zahraničních stanov lze soudit, že byli dosazováni městskou radou na jeden rok, v pražském případě nejspíš od Letnic do Letnic.

Řádné schůze bratrstva se konaly čtyřikrát do roka a jejich náplní bylo čtení stanov a placení příspěvků do pokladny bratrstva (1 věrduňk a 1 groš; po roce 1440 sníženo na 4 groše). Kdo se na schůzi opozdil, zaplatil pokutu 1 haléř, kdo nezaplatil osobně, byl pokutován 1 librou vosku, a kdo nezaplatil vůbec, byl z bratrstva vyloučen. Výjimka platila pouze pro případ nemoci, věznění, vojenské povinnosti, cesty mimo město nebo občanských nepokojů. Kromě řádných schůzí se konaly i schůze mimořádné, vyhlášené prostřednictvím spolkového poslíčka. Kdo by vynesl jakoukoliv informaci ze zasedání schůze, byl pokutován 1 věrduňkem; v roce 1368 byla omezena platnost tohoto usnesení pouze na samotné jednání, nikoliv na jeho závěry.

Nejčastěji se na schůzích řešily spory mezi bratry. Protivné strany musely spor ohlásit *Brudermeistrovi* a starším, z nichž si také každá ze stran vybrala jednoho důvěrníka, který ji zastupoval při rozhodčím soudu. Rozkmoření mistři u soudu nesměli sami mluvit a porušení tohoto zákazu se trestalo pokutou 4 grošů, stejně jako vzájemné urážky a nařčení ze lži.

Do bratrstva byli členové přijímáni pouze na řádných schůzích. Na Starém Městě původně nebyla žádná podmínka, co se týče délky tovaryšení, později však bylo stanoveno, že před přijetím za mistra musel zlatník pracovat v jiné pražské dílně alespoň tři roky. Ve Wismaru a Hamburku byla stanovena lhůta jeden rok, ve Vídni dva roky, v Kutné Hoře byla požadována služba tři roky u jednoho, nebo čtyři roky u dvou mistrů.

Kromě toho se musel uchazeč o členství vykázat *Dienstbriefem* o bezúhonnosti z místa posledního působiště, dokladem o původu z manželského lože, potvrzením o řádně uzavřeném manželství a vysvědčením o získání městského práva. Zvyklosti v různých městech se ovšem lišily. Ve Wismaru a Basileji nepožadovali doklad o manželském původu, v Basileji však nemanželský potomek nesměl zasedat v představenstvu cechu. Ve Vídni naopak nemusel být uchazeč ženatý, ale musel se zavázat, že tak brzy učiní.

O mistrovském kusu se ve staroměstských statutech nic nepíše (asi kvůli tříleté zkušební lhůtě). Ve Wismaru byl jako mistrovský kus vyžadován prsten, fibule s andělem a tausovaná spona, ve Vratislavi, Vídni a na Novém Městě pražském pečetní prsten, kalich a zasazení drahokamu, v Kutné Hoře pak prsten, kalich a pečeť.

Členství v bratrstvu bylo dědičné, i když se syn nevyučil řemeslu (to ukazuje na to, že náboženské bratrstvo a cech nebyly totožnými institucemi). Jestliže si někdo vzal zlatníkovu dceru nebo vdovu po něm, čekací lhůta pro přijetí se zkracovala na jeden rok, formálně byl přijat po složení 2 liber vosku. O jiných přijímacích poplatcích a formalitách při přijímání do cechu staroměstské stanovy mlčí. Ve Wismaru se za nováčka musel zaručit mistr, u nějž tovaryšoval, a kromě toho ještě další dva. Zvykem bylo též zaplatit oslavu a složit vstupní poplatek (ve Štrasburku 2 libry denárů, ve Vídni věrduňk stříbra).

Bratrstvo plnilo hlavně úlohu náboženskou. Každý mistr, jeho žena a dítě nad 12 let měli právo na pohřeb se spolkovým příkrovem a velkými svícemi a na 3 libry vosku na zádušní mši. Kdo by se nedostavil na pohřeb bratra, zádušní mši a ofěru, zaplatil pokutu půl libry

vosku, stejně jako ten, kdo odmítl nést rakev. Čeled' a nemanželské děti měli právo pouze na menší příkrov a půl libry vosku. Spolkový příkrov a svíce se půjčovaly se svolením bratrstva i mimo spolek: za velký příkrov bylo půjčovné půl kopy grošů a za menší věrduňk; utržené peníze šly na nákup vosku.

Statuta upravovala také poměr mistrů a tovaryšů. Za každého tovaryše mistr cechu odváděl 1 věrduňk; stejný obnos zaplatil jako pokutu, jestliže u sebe v dílně držel nepoctivého tovaryše. Tovaryš měl pod pokutou 15 grošů přísně zakázáno bez vědomí mistra přepalovat zlato a stříbro. Pracovalo se od pondělí do sobotního dopoledne, v sobotu odpoledne a v neděli bylo volno. V Paříži byla dokonce zakázána práce přes noc, s výjimkou zakázek pro krále. Počet učedníků a tovaryšů pražská statuta nijak neomezují. Ve Wismaru směl mistr mít dva učedníky a jednoho tovaryše, ve Štrasburku dva učedníky a dva tovaryše, v Paříži pouze jednoho cizího učedníka, ale tolik z vlastní rodiny, kolik chtěl (nad 10 let). Ve Wismaru a Štrasburku navíc platil přísný zákaz, aby si mistři přebírali tovaryše.

Závěrečná ustanovení se vztahovala k případnému padělatelství. Jestliže někdo barvil pozlacené stříbro, aby se zdálo ryzejší, byl takový výrobek rozlámán a viník zaplatil 1 věrduňk pokuty; kov mu ovšem zůstal. V Praze dohled připadal představenstvu cechu, ve Vídni, Vratislavi a Štrasburku k tomu byli určeni dva nezávislí „čestní muži“. Ryzost zlata se v Praze pohybovala kolem 18 a 23 karátů, ve stříbře byl maximální povolený objem neušlechtilých kovů stanoven na 1 lot (u pasířských výrobků na 2 loty). Ve Vídni se užívalo zlato 20karátové, v Paříži 23karátové.

Ve většině měst platil zákaz řezání pečeti bez vědomí úřadů; trestem bylo ve Wismaru stětí hlavy, v Paříži a Štrasburku jen ztráta majetku a vyobcování z města. V novoměstských a kutnohorských statutech dále stojí zákaz zasazování skla, zlacení mosazi, užívání diamantového brusku pro jiné kameny, výkupu podezřelých šperků a mincovních zlomků nebo podkládání kamenů těžkými materiály místo vosku a křídly. Ve Vídni bylo kvůli padělatelství dokonce stanoveno, že zlatnické díly musejí být otevřené a na rušných ulicích, nikoliv pokoutně, v uzavřených prostorách nebo mezi Židy.

Staroměstské stanovy konečně určovaly i ceny za jednotlivé práce (zajímavé je, že jednou je cena kalkulována od kusu, jindy podle váhy):

miska vykutá a uvnitř vyzlacená	1 kopa grošů
miska přiletovaná / pozlacený pás / kalich vně i uvnitř zlacený	1 hřivna
zlacené nádoby	3 kopy grošů za hřivnu
stříbrný pás	40 grošů za hřivnu
stříbrný pás s nástavky	50 grošů za hřivnu
stříbrný kalich uvnitř zlacený	40 grošů
stříbrná lžice s pozlacenou rukojetí	1,5 kopy grošů za hřivnu
stříbrná lžice obyčejná	25 grošů za hřivnu
stříbrná miska s pozlaceným okrajem a nohou	50 grošů za hřivnu
stříbrná miska obyčejná	25 grošů
pozlacené návěšky	5 grošů za lot
prsten ze špatného zlata	3 groše za lot
prsten dvojitý	8 grošů za lot
prsten rytý	6 grošů
prstýnek s kamínkem	3 groše
mosazné pečtidlo	4 groše
olověné pečtidlo	2 groše